

Vakıflar Dergisi

Yıl: Haziran 2021 • Sayı: 55

Vakıflar Genel Mdrlg Yayınları

VAKIFLAR DERGİSİ

Yıl: Haziran 2021 - Sayı: 55 - Hakemli Dergidir. Haziran ve Aralık olmak üzere yılda iki kez yayınlanır

Sertifika No: 16651

ISSN: 1011-7474

e-ISSN: 2564-6796

Vakıflar Dergisi TÜBİTAK ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanı ve EBSCO veritabanı tarafından taranmaktadır.

Sahibi

Vakıflar Genel Müdürlüğü Adına
Burhan Ersoy

Yayın Koordinatörü

Rifat Türker

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Mevlüt Çam

Yayın Yönetmeni

Mehmet Kurtoğlu

Teknik Editör

Hasan Demirtaş

Yayın ve Editör Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Halit Çal	Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Prof. Dr. Hüseyin Çınar	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Prof. Dr. Metin İzeti	Tetova Devlet Üniversitesi
Prof. Dr. Yılmaz Kurt	Ankara Üniversitesi (Emekli)
Prof. Dr. Kayhan Orbay	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. Hatice Oruç	Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Mehmet Öz	Hacettepe Üniversitesi
Doç. Dr. Miyase Koyuncu Kaya	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Murat Yılmaz	Cumhurbaşkanlığı Sosyal Politikalar Kurulu

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Muhamed M. Arnaaod	The World Islamic Sciences and Education University /Ürdün
Prof. Dr. Fahameddin Başar	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Bulut	İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Murat Çizakça	KTO Karatay Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Géza Dávid	Institute of Oriental Studies / Macaristan
Prof. Dr. Abdülkadir Dündar	Ankara Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Akif Erdoğan	Ege Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Seyfettin Erşahin	Ankara Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Süreyya Faroqhi	Bilgi Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Khalifa Hammache	Emir Abdelkader University / Cezayir
Prof. Dr. Mefail Hızlı	Uludağ Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Adnan Kadric	University of Sarajevo / Bosna Hersek
Prof. Dr. Mustafa Kara	Uludağ Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Ziya Kazıcı	Marmara Üniversitesi (Emekli) / Türkiye
Prof. Dr. Bilal Kemikli	Uludağ Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Zekeriya Kurşun	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Heath W. Lowry	Bahçeşehir Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. İbrahim Numan	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Yaşar Ocak	TOBB Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. İlber Ortaylı	MEF Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Suphi Saatçi	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Haşim Şahin	Sakarya Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Hüsrev Subaşı	Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Mehmet Ali Ünal	Pamukkale Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Eugenia Kermeli Ünal	Hacettepe Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Bahaeddin Yediyıldız	Hacettepe Üniversitesi (Emekli) / Türkiye
Prof. Dr. Musa Yıldız	Gazi Üniversitesi / Türkiye
Prof. Dr. Ali Yılmaz	Uşak Üniversitesi / Türkiye
Dr. Mevludi Arslan	Hırvatistan Meşihati Başkan Yardımcısı / Hırvatistan
Dr. Nazif Öztürk	Vakıflar Genel Müdürlüğü (Emekli) / Türkiye
Dr. Vedat Şahiti	Kosova Baş Müftülüğü / Kosova

Dergimize gönderilen yazılar, önce yayın kurulunca incelenir ve uygun bulunanlar, değerlendirilmek üzere alanında çalışması ile tanınmış iki hakeme gönderilir. Hakemlerin isimleri gizli tutulur ve raporlar beş yıl süreyle saklanır. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Yayınlanan yazı, belge ve fotoğrafların her türlü hukuki mesuliyeti yazarına aittir.

Yazışma Adresi

T.C.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Kültür ve Tescil Daire Başkanlığı

Atatürk Bulvarı No.:10 06050 Ulus / Ankara / Türkiye

Tel: (0312) 509 60 00 - Faks: (0312) 324 47 22

e-posta: vakiflardergisi@vgm.gov.tr web: www.vgm.gov.tr - https://dergipark.org.tr/tr/pub/vakiflar

TAKDİM

Vakıflar Genel Müdürlüğümüz dünyadaki gelir eşitsizliğini, adaletsizliği, merhametsizliği görerek bu yılki vakıflar haftası konusunu “şefkat ve merhamet” teması olarak belirlemiş ve kutlamıştır. Varoluş mantalitesini adalet, şefkat, merhamet gibi ilkeleri üzerine inşa eden İslam medeniyetinde vakıflar bu anlayışın nirengi noktası, temel taşıdır. Şefkat ve merhamet teması üzerine kutladığımız vakıflar haftasında; yalnızca vakfın bu boyutu üzerinde durulmamış aynı zamanda dünyadaki adaletsizlik ve merhametsizliğin çaresinin vakıf ruhuyla yeniden bulunacağına işaret edilmiştir.

Adalet insanlar arasında düzeni sağlarken, merhamet ve şefkat toplumun yardımlaşma, birbirine hayır ve güzellikte bulunma duygusunu geliştirmiştir. Adaleti mülkün temeli gören İslam medeniyeti, şefkat ve merhametle toplumsal dayanışmayı sağlamış, özellikle vakıf kurumuyla hayır, hasenat, güzellik, merhamet ve şefkat gibi güzel hasletlerin yayılmasını sağlamıştır. Adalet ve merhamet Allah’ın sıfatlarından olduğundan dolayı Müslüman için bunların manevi anlamı ve önemi vardır. Peygamberimiz “hayırda yarışınız” ve “birbirinize ihsanda bulununuz” tavsiyesinde bulunmuştur. Gerçekte sırf Allah rızasını kazanmak için hayır ve hasenat duygusuyla kurulan vakıflar; şefkat ve merhametin, iyilik ve güzelliğin, cömertlik ve paylaşımın vücut bulduğu yerler olmuştur.

UNESCO tarafından bu yıl Ahi Evran, Hacı Bektaş-ı Veli ve Yunus Emre yılı ilan edilmiştir. Gerek Hacı Bektaş-ı Veli gerek Yunus Emre ve gerekse Ahi Evran bu toprakların ruh mimarları, Anadolu’yu mayalandıran büyük şahsiyetlerdir. Bunların şahsiyetlerin genç nesil tarafından bilinip, öğretilerinin özümsemekle okunması oldukça önemlidir. Zira bir medeniyet tasavvurundan bahsedilecekse bu ve bunlar gibi büyük şahsiyetlerden yola çıkılarak ancak bir medeniyet inşa edilebilir. Genel Müdürlüğümüz ilan edilen Ahi Evran, Hacı Bektaş-ı Veli ve Yunus Emre yılı etkinliği olarak daha önce ilk baskısını yayınladığı “Hacı Bektaş Veli Dergâhı Ziyaretçi Defteri” kitabının ikinci baskısını yapmıştır. Ayrıca Sezai Karakoç’un “Yunus Emre” kitabı ile Abdülbâki Gölpinarlı’nın “Yunus Emre” kitabının dağıtımını yaparak adı geçen büyük şahsiyetlerimizin anısının yaşamasına katkı sunmayı hedeflemektedir.

Her gün biraz daha kaliteli yayınlarıyla dikkat çeken Genel Müdürlüğümüzün önemli hizmetlerinden biri de Vakıflar Dergisi’dir. İki özel sayı hariç, 55. sayıya ulaştığımız Vakıflar Dergisi hep daha güzeli ve iyiyi yakalamak için yayın çizgisinden ödün vermeden yoluna devam etmektedir. Dergimize gösterilen ilginin son yıllarda daha da arttığını yayınlanmak üzere gönderilen makalelerden anlamak mümkündür. Vakıflar Dergisi’nin bu sayısında Yayın Kurulu’nda değişiklik yapılmıştır. Daha önce Yayın Kurulu üyesi olan ve 2021 yılı itibarıyla ayrılmış olan Prof. Dr. Mehmet Bulut ve Prof. Dr. Ali Yılmaz’a dergimize verdikleri katkıdan dolayı teşekkür ederiz. Bu sayımızla birlikte Prof. Dr. Hatice Oruç, Prof. Dr. Halit Çal, Prof. Dr. Metin İzeti ve Prof. Dr. Kayhan Orbay hocalarımız Yayın Kurulu üyesi olarak katılmışlardır; her biri alanında önemli bir yere sahip olan hocalarımıza başarılar dileriz. Yayın Kurulumuza, kıymetli makaleleriyle dergimize katkı sunan yazarlarımıza, makale inceleme süreçlerinde yer alan akademisyenlere ve derginin çıkmasında emeği geçenlere teşekkür ederiz. Yeni sayılarda buluşmak dileğiyle.

Burhan ERSOY
Vakıflar Genel Müdürü

ÖNSÖZ

Kıymetli Okuyucularımız,

Vakıflar Dergisi'nin 55. Sayısı, 2021 yılının ilk sayısı olarak okuyucularımızla buluşuyor. Dergimizin tanıtım sayfasında görüleceği üzere 2021 yılı itibariyle Vakıflar Dergisi'nin Yayın Kurulu'nda bir bayrak değişikliğine gidilmiştir. Prof. Dr. Ali Yılmaz ve Prof. Dr. Mehmet Bulut Yayın Kurulu'ndan ayrılmış; Prof. Dr. Halit Çal, Prof. Dr. Hatice Oruç, Prof. Dr. Kayhan Orbay ve Prof. Dr. Metin İzeti Yayın Kurulu üyesi olmuşlardır. Yayın Kurulu'ndan ayrılan üyelerimize bugüne kadarki özverili katkılarından dolayı teşekkür ederken yeni üyelerimize de başarılar dileriz.

Vakıflar Dergisi'nin bu sayısında içerik bakımından yedisi tarih ve ikisi sanat tarihi olmak üzere vakıf temalı toplam dokuz makale yer almaktadır. İlk makede Ali Açıkel, Osmanlı döneminde Tokat'ta Takyeciler Camii vakıflarını konu edinmiştir. Yazar çalışmasında bütüncül bir yaklaşım ile 15. yüzyılda inşa edilen bu caminin vakfı ile birlikte cami adına kurulan diğer 37 vakıftan yapılan tahsisatları da ortaya koymuştur.

Ahmet Gündüz, "Vakfiyeleri Işığında II. Bayezid'in Eşi Bülbül Hatun'un Vakıfları" adlı makalesinde II. Bayezid'in hanımı ve Şehzade Ahmed'in annesi Bülbül Hatun'un Amasya'da kurmuş olduğu vakfın vakfiyelerini ele almaktadır. Çalışmada, Bülbül Hatun tarafından vakfedilen mal varlıkları, vakfın hayrat yapıları ile vakıf görevlilerinin yapacakları işler, alacakları ücretler ve imarettten yararlanacak kişiler ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Bilal Dedeyev ve Yusuf Küçükdağ'ın ortak çalışması "İstanbul'da Sinân-ı Erdebilî Tekkesi, Vakıfları ve Vakfiyesi" adını taşımaktadır. Çalışmada, Halvetî-Sünbülî şeyhi olan Sinâneddin Yusuf-ı Erdebilî'nin İstanbul'da Ayasofya Câmii yakınında yaşadığı evine 1517'de yeni hücreler ilave ettirerek oluşturduğu tekkesi ile bu tekke için kurmuş olduğu vakfının tarihsel süreçteki durumu ele alınmaktadır.

"Muslihüddin bin Abdulgani (Müezzîn Hoca) Vakfı" adlı çalışma Eyüp Kul tarafından kaleme alınmıştır. Yazar, 16. yüzyıl ortasında Balkanların kadim kentlerinden Üsküp ile Yenipazar ve Trepçe'de vakıf tesis eden "Müezzîn Hoca" namıyla meşhur Muslihüddin bin Abdulgani vakfı hakkında değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Muhammet Nuri Tunç "Besni Cüce Zeyrek Ağa Camisi (Hacı Zeyrek - Kurşunlu - Külhanönü Camisi)" adlı çalışmasında III. Murad döneminde saray hayatının dikkat çeken şahsiyetlerinden biri olan Cüce Zeyrek Ağa'nın Besni'de yaptırmış olduğu cami ve bu cami için kurmuş olduğu vakfı incelemektedir.

Fadime Demirdöğen tarafından kaleme alınan "XVI. Yüzyılda Basra Vakıfları (1590 Tarihli Tahrir Defterine Göre)" başlıklı makede, 1538 yılında Osmanlı egemenliğine giren Basra'nın 1590 yılındaki vakıf yaplanması işlenmiştir. Bu çalışmada, Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde bulunan 94 numaralı Basra Tahrir Defteri kaynak olarak kullanılmıştır.

Ahmet Köç, "19. Yüzyıl Sicillerine Göre Hacı Bayram-ı Velî Vakfı'nın Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme" adlı çalışmasında, Bayrâmiyye tarikatının kurucusu Hacı Bayrâm-ı Velî Vakfı'nın 19. yüzyıldaki ekonomik durumu üzerinde durulmaktadır.

“Yusuf Ziya Paşa'nın Hayatı Ve Keban'da Yaptırdığı Konak Hamamı” başlıklı makale Selda Yıldırım ve İsmail Aytaç'ın ortak çalışmasıdır. Makalede, Yusuf Ziya Paşa'nın Keban'da yaptırmış olduğu Konak Hamamı'nın sanat tarihi bakımından önemi hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.

İsmet Çalık ve Emine Konak'ın birlikte kaleme aldıkları çalışma “Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu: Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi ve Restorasyonu” adını taşımaktadır. Çalışmaya konu edilen eserin vakıf kayıtları, yapım sürecinin tarihsel verileri, mimari ve süsleme özellikleri sunulmuş, Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2018-2019 yılları arasında gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları yazarlar tarafından irdelenmiştir.

Vakıflar Dergisi, sizlerden aldığı destek sayesinde akademik hayattaki yerini her gün güçlendirerek yoluna devam etmektedir. Bize bu mutluluğu yaşatan yazarlarımıza, hakemlerimize ve siz değerli okurlarımıza teşekkürlerimizi sunarız.

Aralık 2021'de yayımlanacak olan *Vakıflar Dergisi* 56. Sayısında buluşmak temennisiyle...

Editörler

Haziran 2021

İÇİNDEKİLER / CONTENT

Takdim	3
Önsöz	5
Osmanlı Döneminde Tokat Takyeciler Camii Vakıfları	9
Waqfs of Takyeciler Mosque in Tokat during the Ottoman Period Ali Açık	
Vakfiyeleri Işığında II. Bayezid'in Eşi Bülbül Hatun Vakıfları	25
The Waqf of Bayezid II's Wife Bülbül Hatun in the Light of its Waqfiyyes Ahmet Gündüz	
İstanbul'da Sinân-ı Erdebilî Tekkesi, Vakıfları ve Vakfiyesi	55
The Sinân-ı Erdebilî Tekkah and its Waqfs and Waqfiyya Bilal Dedeyev - Yusuf Küçükdağ	
Muslihüddin bin Abdulgani (Müezzin Hoca) Vakfı	85
The Waqf of Muslihuddin bin Abdulgani (Muezzin Hodja) Eyüp Kul	
Besni Cüce Zeyrek Ağa Câmii (Hacı Zeyrek - Kurşunlu - Külhanönü Câmii)	101
Besni Cüce Zeyrek Ağa Mosque (Hacı Zeyrek - Kurşunlu - Külhanönü Mosque) Muhammet Nuri Tunç	
XVI. Yüzyılda Basra Vakıfları (1590 Tarihli Tahrir Defterine Göre)	117
Basra Waqfs in the 16th Century (According to Tahrir Register of 1590) Fadime Demirdöğen	
Sicillere Göre Hacı Bayram-ı Velî Vakfı'nın Ekonomik Yapısı Üzerine Bir Değerlendirme	139
An Evaluation on the Economic Structure of the Waqf of Hacı Bayram-ı Veli According to the Court Registers Ahmet Köç	
Yusuf Ziya Paşa'nın Hayatı Ve Keban'da Yaptırdığı Konak Hamamı	157
Life of Yusuf Ziya Pasha and His Bathhouse in Keban Selda Yıldırım - İsmail Aytaç	
Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu: Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camii ve Restorasyonu	171
The Clinging of Eastern Black Sea Rural Mosque Architecture to Life: The Mosque of the Kondu Güney Neighborhood in Dernekpazarı and its Restoration İsmet Çalık - Emine Konak	

Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu: Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camii ve Restorasyonu*

İsmet Çalık**

Emine Konak***

Öz

Geleneksel mimari, iklim ve yapı malzemesine göre, halkın gelenekleri, töresi, yaşam biçimi, dini inanışları ve toplumsal hafızasıyla yoğrularak ortaya çıkan bir üsluptur. Geleneksel mimari literatüründe kırsal mimari önemli yer tutmaktadır. Kırsal mimari dokuyu oluşturan yapılar; korunma ve restorasyon bakımından şehir merkezlerindeki özdeşleri veya anıt eserlerden daha dezavantajlı durumda sayılabilecekken avantajlı olanların bilinçli restorasyon uygulamaları ile sürdürülebilirlikleri sağlanmaktadır. Genellikle işlev odaklı, kendine has ölçü ve mimari planlaması ile öne çıkan kırsal mimari yapılar; çoğunlukla ekonomik sebeplerle süsleme yönünden zengin unsurlar içermezler. Ancak Trabzon Solaklı Vadisindeki özellikle Vakıf yoluyla vücuda gelen camiler, süsleme programları bakımından birçok kırsal cami yapısından farklı olarak ahşap oyma süslemeciliğin üst düzey örneklerini barındırmaktadır. Çalışma kapsamında bu örneklerden Trabzon Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi incelenmiştir. Eserin vakıf kayıtları, yapım sürecinin tarihsel verileri, mimari ve süsleme özellikleri sunulmuş, Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2018-2019 yılları arasında gerçekleştirilen restorasyon çalışmaları irdelenmiştir. Sunulan çalışmada eserin detaylı incelemesi ve restorasyon uygulamaları ile; kıymetli bir kırsal cami mimarisi örneğinin restorasyon serüveninin kayıt altına alınması, eserin tanıtımının yanında, yapılan uygulamaların arşiv niteliğinde belgelenmesi, gelecek değerlendirme ve müdahalelere ışık tutması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kırsal Cami Mimarisi, Vakıf Camileri, Dernekpazarı Camileri, Solaklı Vadisi, Ahşap Oyma Süslemeciliği, Çaykara

The Clinging of Eastern Black Sea Rural Mosque Architecture to Life:

The Mosque of the Kondu Güney Neighborhood in Dernekpazarı and its Restoration

Abstract

Traditional architecture has a style which was based on climate conditions, construction materials, and which was knitted with the traditions, customs, life styles, religious beliefs and social memory of the people. Rural architecture has an important place in the literature of traditional architectural. In terms of protection and restoration, rural architectural structures can be considered in a more disadvantageous situation than the structures in city centers. Some rural structures were restored and their sustainability were ensured. Rural architectural structures, which are generally function-oriented, stand out with their unique measurement and architectural planning. They do not contain rich decoration due mostly to financial constraints. However, especially waqf mosques in Trabzon Solaklı Valley contain excellent examples of wood carving decoration. In this study, architectural and ornamental features of the Trabzon Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Mosque are presented through the waqf records. Also, the restoration works carried out by the Regional Directorate of Trabzon Waqfs between 2018 and 2019 are also explained in detail. It is aimed to document the restoration practices and to shed light for future evaluations and restoration projects.

Keywords: Rural Mosque Architecture, Waqf Mosques, Dernekpazarı Mosques, The Valley of Solaklı, Wood Carving Decoration, Çaykara

* DOI: 10.16971/vakiflar.762694

Makalenin Geliş Tarihi / Received Date: Temmuz 2020 / July 2020

Makalenin Kabul Tarihi / Accepted Date: Şubat 2021 / February 2021

Teşekkür: Çalışma kapsamında verdikleri destekler dolayısı ile Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nün değerli personeline teşekkür ederiz.

** Dr./İnş.Yük.Müh./Vakıflar Genel Müdürlüğü, Trabzon Bölge Müdürlüğü, Trabzon-TÜRKİYE

e-mail: ismetcalik@yahoo.com; ORCID: 0000-0002-1096-428X

*** Mimar/Vakıflar Genel Müdürlüğü, Trabzon Bölge Müdürlüğü, Trabzon-TÜRKİYE

e-mail: e.keles@vgm.gov.t; ORCID: 0000-0001-5050-4192

1. Giriş

Taşınmaz kültür varlıkları, insanlığın ortak değeri olarak kabul edilmektedir. Tüm dünya üzerinde çeşitli boyutlarda, özelliklerde çok sayıda taşınmaz kültür varlığı bulunmakta ve bazı riskler ve müdahaleler altında varlıklarını sürdürmektedir. İçlerinden bir şekilde ilgi görenler bilinçli olarak restore edilebilmektedir. Bu bağlamda kaliteli restorasyona ulaşma konusunda anıt niteliğinde olan eserlerin kırsal mimari yapılara nazaran daha avantajlı olduğu söylenebilir. Dolayısıyla kırsal mimari dokunun ürünü yapılarda denetimli koruma ve restorasyon uygulamaları oldukça önemli bir hizmet alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizin koruma alanındaki önemli isimlerinden Prof. Dr. Zeynep Ahunbay “İnsanın dünya üzerindeki varlığının nüvesini oluşturan bu geleneksel armonileri yaşatmak için çaba göstermemek insanlık mirasına yakışmayan bir davranış olurdu” deyişle konunun önemini vurgulamıştır.

Kültür coğrafyamızda taşınmaz kültür varlıklarının gelecek nesillere aktarılması konusunda yüzyıllardır Vakıf kurumu hizmet vermektedir. 19.Yüzyıl ilk yarısından itibaren kurumsallaşan ve nezaret düzeyinde şekillenen Vakıflar İdaresi günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı şekilde Vakıflar Genel Müdürlüğü olarak hizmet vermektedir. Vakıflar Genel Müdürlüğü son yıllardaki faaliyetleri ile yalnız anıt eserlerin değil kırsaldaki vakıf kültür varlıklarının da ihyasında önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda Vakıflar Genel Müdürlüğü, ülke çapında, Balkanlarda ve Suriye ile vakıf mirasının bulunduğu coğrafyalarda geleneksel mimari örneği birçok vakıf kültür varlığının onarımını başarıyla gerçekleştirmiştir.

Geleneksel mimari, iklim ve yapı malzemesine göre, halkın gelenekleri, töresi, yaşam biçimi, dini inanışları ve toplumsal hafızası ile yoğrularak ortaya çıkan bir üsluptur. Bütün halkların gözünde geleneksel mimari özel bir yere sahiptir ve haklı bir gurur kaynağıdır (Ahunbay, 2002: 179). Geleneksel mimari literatüründe kırsal mimari önemli bir yer tutmaktadır. Dünya Vernaküler Mimarlık Ansiklopedisi'nin tanımına göre kırsal mimarlık; [...] halk tarafından yapılmış tüm evler ve diğer yapıları kapsar. Seçilen çevrenin olanakları ve elde var olan malzemelerle, çoğunlukla konut sahibi ya da yerel yapı ustaları tarafından geleneksel tekniklerle inşa edilmiştir. Halk mimarlığının tüm formları belirli gereksinimleri karşılamaya yöneliktir; bu gereksinimlerin ardındaki kültürün, yaşam tarzının, ekonomik faaliyetin ve değerlerin izlerini taşır (Çekül, 2012: 5). Kırsal mimarinin önemli bir kısmını evler oluştursa da evlerin ayrılmaz parçaları olan müştemilatlar, samanlıklar, ahırlar, kümesler, ambarlar gibi pek çok çeşidi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra kırsal alanın ortak kullanımı olan köy odaları, cami ve mescitler, değirmenler, köprüler gibi ortak alanlar da kırsal mimarinin bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Genellikle işlev odaklı, kendine has ölçü ve mimari planlaması ile öne çıkan kırsal mimari yapılar; çoğunlukla ekonomik sebeplerle süsleme yönünden çok zengin unsurlar içermezler. Ancak Trabzon Of-Dernekpazarı-Çaykara'yı kapsayan Solaklı Vadisindeki camiler, süsleme programları bakımından ayrı tutulabilir. Vadi boyunca özellikle Vakıf yoluyla inşa ettirilen birçok kırsal cami yapısının yapım tekniğinin yanı sıra, ahşap oyma süslemeciliğin çarpıcı ve gelişmiş olduğu örnekler de bulunmaktadır. Bunlara Çaykara Akdoğan Mahallesi Camisi, Çaykara Taşören Mahallesi Camisi, Çaykara Uzungöl Filak Camisi, Çaykara Uzuntarla Mahallesi Camisi, Çaykara Taşkiran Mahallesi Camisi, Dernekpazarı Taşçılar Mahallesi Camisi, Dernekpazarı Kondu Mahallesi Camisi gibi çok sayıda benzer örnek gösterilebilir.

Solaklı Vadisinde bulunan, Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü hizmet alanı içindeki eski eser tescilli Mazbut Kaçal Köyü Camisi Vakfına ait Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi Doğu Karadeniz kırsal cami mimarisinde mimari ve süsleme programı ile dikkati çeken bir eserdir. Bu özellikli eser, gerek yöre ile ilgili, gerekse cami ve eski eserlerle ilgili birtakım kaynaklar ve çalışmalarda incelenmiştir. Bunlardan ön plana çıkan çalışma özel olarak yapıyı inceleyen Murat İren'in (1983) “Trabzon Çaykara Dernekpazarı Güney Kondu Mahallesi Camisi” adlı makalesidir. Mehmet Yavuz'un (2009-a) “Çaykara ve Dernekpazarı

zarı'nda Geleneksel Köy Camileri” adlı kitabında yine yapıya önemli bir yer ayrılarak mimari ve sanatsal özellikleri ayrıntılı incelenmiştir. Emriye Kazaz (2016) Trabzon Kırsal Cami Mimarisi” adlı doktora tezinde bölgedeki örnekleri ile birlikte Kondu Güney Mahallesi Camisinin özellikli yanlarını irdelemiştir. Eserle ilgili bilgiler Atilla Alp Bölükbaşı'nın (2017), Trabzon Camileri, Sümerkan ve arkadaşlarının (1999) “Kültür Varlıklarıyla Trabzon” eserinde, Tülay Zorlu (2009), “Karadeniz Bölgesi'nde Ahşap Camiler: Trabzon Örneği” adlı makalesinde, Mehmet Yavuz, (2009-a) “Doğu Karadeniz Camilerinde Bezeme Anlayışı” adlı makalesinde ve A. Hamdi Bülbül (2013) “Trabzon Dernekpazarı ve Çaykara Camilerinde Süsleme Programında Sembolizme Varan Yaklaşımlar” adlı çalışmasında eserle ilgili bilgilere yer vermişlerdir. Haşım Karpuz (1990), “Trabzon'un Çaykara İlçesi Köylerinde Bulunan Bazı Camiler” çalışmasında Çaykaradaki benzer camilerin süsleme ve mimari özelliklerini incelemiştir.

Eserin Vakıflar Genel Müdürlüğünce 2016 yılında eski eser projeleri hazırlanmış ve restorasyonu 2018-2019 yıllarında yapılmıştır. Bu çalışma, eserin bu yıllarda yapılan restorasyonunun incelenmesini esas almakla birlikte yapı ile ilgili bilgilerin derlenmesi, mimari ve süsleme programlarının sunulması ile de zenginleştirilmiştir. Özelinde Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi, genelinde ise eski eserlerin çoğu, mimari ve sanatsal öğeleri ile birtakım çalışmalara konu edilmiş olmalarına karşın; özellikle restorasyonlar ve bu süreçte yapılan müdahalelere ilişkin incelemeler sınırlıdır. Sunulan çalışmada eserin detaylı incelemesi ve restorasyon uygulamaları ile kıymetli bir kırsal cami mimarisi örneğinin restorasyon serüveninin kayıt altına alınması, eserin tanıtımının yanında, yapılan uygulamaların arşiv niteliğinde belgelenmesi, gelecek değerlendirme ve müdahalelere ışık tutması hedeflenmiştir.

2. Genel Bilgiler

Kondu Mahallesi Dernekpazarı'nın merkezinden başlayan ve geniş bir alana sahip olan bir mahallesidir. Trabzon merkezine yaklaşık 70 km mesafede bulunmaktadır. Mahallede yer alan dört camiden biri olan eserimiz, Mahallenin Güney olarak adlandırılan mevkiinde konumlandırılmıştır. Genel olarak oldukça meyilli olan coğrafyada, düzeltilmiş bir yamaçta inşa edilmiştir. Tapuda, Dernekpazarı Kondu Mahallesi 770 ada 2 parselinde Kaçal Köyü Camisi Vakfı adına kayıtlıdır. Eserin bulunduğu yeri gösterir harita ve uydu görüntüsü Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Kondu Güney Camisi haritası ve uydu görüntüsü.

Yapı yazılı kaynaklara göre 1819 yılına tarihlenmektedir (Dokap, 2019: 217). Eserde bu tarihi de içeren üç farklı yerde tarih kaydına rastlanmaktadır. Bunlardan biri tavan göbeğindedir ve 1301 tarihi yazmaktadır (Resim 1). Miladi 1883-84 yıllarına karşılık gelmektedir (İltar, 2017: 7).

Resim 1. Güney Mahallesi Camisi tavan göbeğindeki tarih.

Resim 2. Güney Mahallesi Camisi kürsüsünde bulunan kitabe.

Son cemaat yerinde giriş kapısının güneyinde kalan pencerelerin arasında ise “Maşallah 1235” ifadesi kayıtlıdır (Resim 3). Miladi 1819-20 yıllarına isabet eden bu tarihin ise en eski kitabe olduğu kabul edilmektedir (İltar, 2017: 7). Mehmet İren (İren, 1983: 167) çalışmasında halkla yaptığı görüşmeleri kaynak göstererek yapının 1819 tarihinde yaklaşık 100 metre uzaktaki Mektepüstü adlı yerden şimdiki yerine taşındığını ifade etmektedir.

Resim 3. Güney Mahallesi Camisi pencere üstünde bulunan kitabe.

Yukarıdaki bilgiler ışığında yapının ilk yapım evresinin 1819-20 olduğu, kürsünün 1862 yılında yapıldığı ve tavan göbeğinin ise 1883-84 yıllarında esere eklendiğini değerlendiriyoruz. Güney Mahallesi Camisinin ahşap yığma, muskalı dolma ve taş ile örülü karma duvar çeşitliliği bulunmaktadır. Son cemaat yeri alt katı açık üst katı kapalı, beş açıklıklı ve düz ahşap tavanlıdır. Caminin iç mekanındaki tüm öğeleri ahşap olmasına karşın sonradan eklenen minare ise betonarme olarak yapılmıştır. Caminin malzeme ve yapım tekniklerine ilişkin düzenlenmiş bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Güney Mahallesi Camisi Malzeme ve Yapım Tekniği Mahal Tablosu (Kazaz 2016: Ek-Tablo115)

Malzeme ve Yapım Tekniği	Duvarlar	Karma (Ahşap yığma, muskalı dolma ve taş)	Mihrap	Ahşap
	Son Cemaat Yeri	Beş açıklıklı düz ahşap tavanlı	Minber	Ahşap
	Mahfil	Ahşap	Kürsü	Ahşap
	Tavan/ Üst Örtü	Kademeli ahşap tavan	Minare	Betonarme
	Sütun / Son Cemaat Yeri	Ahşap	Sütun / Harim	Ahşap

3. Mimari Özellikleri

Trabzon Dernekpazarı Kondu Mahallesi Güney Camisinin mimari özellikleri eseri oluşturan cami, minare, medrese ve müştemilat başlıkları ile aşağıda sunulmuştur.

3.1. Cami

Cami dıştan 8.5 x 8.62 m ölçülerinde kareye yakın plan şemasına sahiptir. Caminin çatısı ahşap kırma çatı biçimindedir ve üzeri oluklu alaturka kiremitle kaplıdır. Çatı Doğu Karadeniz’in yoğun yağmurlu iklimi nedeniyle dört yönde geniş saçakla sonlanmaktadır.

Cami bodrum, zemin ve mahfil olmak üzere üç katlıdır. Caminin batısında 1990’lı yıllarda yapılmış betonarme bir minare ile güneyinde iki katlı medrese bulunmaktadır. Doğusunda küçük bir hazire vardır.

Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuđu:
Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi ve Restorasyonu

Güney Mahallesi merkezinde oldukça meyilli bir arazinin düzleştirilmesiyle oluşturulan zemin üzerine inşa edilen eserde son cemaat yeri kurgusunda özel bir durum söz konusudur. Genellikle camilerde kuzeyde yer alan son cemaat mekânı burada eğim sebebiyle batı yönünde planlanmıştır. Bu alanda oluşturulmuş sofa, evlerdeki hayat mantığı ile günlük sohbet ve istişare alanı olarak kurgulanmıştır. Caminin ana mekânına giriş, son cemaat mahallinin kuzeyine yakın bir noktadan çift kanatlı ahşap kapıdan sağlanmaktadır. Sohbet ve ders odası olarak kullanılması düşünölen bodrum katın üç tarafı toprak altındadır ve girişi, açık olan güney cephededir. Harimde ise yalnız kuzey cephe yerin altında kalmakta, diğer üç cephe ise algılanabilmektedir. Toprak altında kalan beden duvarları moloz yığıma taş tekniği ile örölmüdü. Mahfil katın dört cephesi de açıktır. Güney Mahallesi Camisine ait genel görünömler Resim 4'te sunulmuştur.

Resim 4. Güney Mahallesi Camisi genel görünömler.

Mahfile harim içinden dik ve küçük basamakları olan sıradan ahşap bir merdivenle ulaşılabilir. Kuzey cepheden son cemaat mekânı üstündeki kapalı alandan mahfile ayrı bir giriş daha verilmiştir. Mahfile ilişkin görseller Resim 5'te sunulmuştur.

Resim 5. Güney Mahallesi Camisi, mahfilden görünümeler.

Camide kâgir-yarı kâgir ve ahşap yığma sistemle inşa edilmiş farklı bölümler bulunmaktadır. Ağırıklı olarak ahşap malzeme kullanımının yanında, bodrum ve zemin katlarda yer altında kalan duvarlar yığma taşla örülmüştür. Harim ile mahfil beden duvarları yontma ahşap yığma, batı cephenin bir bölümü ise ahşap çatki muska dolgulu duvar sistemindedir (Resim 6).

Resim 6. Güney Mahallesi Cami girişinden görünümeler.

Harim içinde mahfilin ana kısmını taşıyan iki, mahfile özgün 'U' biçimini kazandıran kolları taşıyan iki olmak üzere dört ahşap direk bulunmaktadır. Bu direklerin başlığı olarak nitelendirebileceğimiz kısımların her birinde farklı işlemler bulunduğu dikkati çekmektedir. Ahşap oymacılığın nadide örneklerini sergileyen bölümlere süsleme programında ayrıntılı olarak değinilecektir. Güney duvarının ortasında iç mekâna doğru kademe yapan mihrap ile mihrabın doğusunda kürsü, batısında minber bulunmaktadır. Cami harim görselleri Resim 7'de sunulmuştur.

Son cemaat mahalli, mahfil seviyesinden batıya doğru uzanan giriş katta altı ahşap direk ile taşınmasıyla elde edilmiştir. Güncel halini alana kadar bazı müdahaleler geçiren yapıda restitüsyon bulgularına göre birinci dönemde son cemaat mahallinin, iki katının da açık olduğu yapıdaki izlerden tahmin edilmiştir. İkinci dönemde ise mahfilden harime uzayan kollar kaldırılmış, son cemaat mahfili yörenin cephe karakteristiği olan ahşap çatki muska dolgulu duvarla kapatılarak harim içindeki kadınlar mahfiline dâhil edilmiş ve güney cephe düzeni yeni tip pencerelerle değiştirilmiştir (Restitüsyon, 2017). Yapının güneye bakan cephesinde mahfil seviyesinde üç, harimde iki ve bodrumda üç olmak üzere top-

Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu:
Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi ve Restorasyonu
lam sekiz pencere bulunmaktadır. Kuzey cephe tamamen sağırdır, yalnızca mahfil kat kotunda giriş-çıkışı sağlayan bir kapısı vardır. Batısında son cemaat mekânına bakan üç, mahfil seviyesinde iki penceresi bulunmaktadır. Doğu cephede mahfil seviyesinde iki pencere ile bodrum seviyesinden mahfil alt kotuna kadar yükselen moloz taş siper duvarı görülmektedir. Pencereilerin batı mahfil katındakileri giyotin pencere, diğerleri ahşap şebekeli kaydırmalı kanatlı pencere tipindedir.

Resim 7. Güney Mahallesi Camisi, harimden görünümeler.

3.2. Minare

Caminin güneybatısında betonarme minare bulunmaktadır. Her ne kadar minareler, camilerin dış ögesi olmayıp ana öğelerden biri olsa da sistematik olarak incelenmesi adına ayrı bir başlık altında sunulmuştur. Minare tek şerefelidir ve 24 m. yüksekliğindedir. Minarenin kaidesi dörtgen, gövdesi çokgen, kaide ile gövde arasındaki geçiş piramidal biçimlidir. Külah üzerinde bakır alem bulunmaktadır. Minareye ait görseller Resim 8'de sunulmuştur.

Resim 8. Güney Mahallesi Camisi, minareden ayrıntılar.

3.3. Medrese

Caminin güneyinde iki katlı medrese bulunmaktadır. Dıştan 4.67 x 5.41 m ölçülerinde yaklaşık kare planlıdır. Çatısı camide olduğu gibi kırma çatı biçimindedir ve üzeri klasik alaturka kiremitle kaplıdır. Bodrum katı yığma taş ile örülen yapının üst katı ahşaptır.

Medresenin üç cephesi caminin son cemaat mahfili ile benzer şekilde ahşap çatı muska dolma (dolma-göz) sistemdedir. Kuzey cephesi ise ahşap yığma sistem sade görünümlüdür.

Zamanla imam evi olarak kullanılan medrese mutfak, hela, banyo mekânları ilave edilerek genişletilmiştir (Rölöve, 2016). Restorasyon müdahaleleri kapsamında medresenin doğu duvarına bitişik eklenti yıkılarak özgün biçimi geri kazandırılmıştır. Medreseye ait görseller Resim 9'da sunulmuştur.

3.4. Müştemilat

Caminin batısında ve camiden bağımsız olarak inşa edilen şadırvan da minare gibi sonradan yapıldığından özgün değildir. Sekizgen planlı ve düz damlı şadırvan betonarme olarak inşa edilmiştir.

Restorasyon çalışmaları kapsamında cami ile minare girişinin arasında bulunan şadırvan kaldırılarak parsel sınırına çekilen ihata duvarının bir bölümünde açık şadırvan oluşturulmuştur. Ayrıca avlunun altında yapılan yeni tuvaletlerin içinde kapalı şadırvanı da bulunmaktadır. Müştemilatın restorasyon öncesine ait görselleri Resim 10'da sunulmuştur.

Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu:
Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi ve Restorasyonu

Resim 9. Güney Mahalle Camisi, medrese görselleri.

Resim 10. Güney Mahallesi Camisi, şadırvandan ayrıntılar.

4. Süsleme Programı

Dernekpazarı Kondu Mahallesi Güney Camisi, konumlandığı Solaklı Vadisi ve komşu ilçelerde yer alan benzer nitelikli örneklerinde olduğu gibi ahşap oyma tekniği ile zengin süsleme programına sahiptir. Doğu Karadeniz köy camilerinde uygulanan bezeme anlayışının, malzemeye bağlı olarak, iki farklı biçimde yani taş ve ahşap üzerine oyma ve duvar ve ahşap üzerine kalemşi bezeme şeklinde yapıldığı görülür (Yavuz, 2009-b: 307). İncelenen camide süslemeler tümüyle ahşap üzerine oyma metodu ile karşımıza çıkmaktadır. Süsleme elemanları, buldukları mekânlarla ilişkili olarak dokuz farklı alandaki süslemeler olarak irdelenmiştir. Güney Mahallesi Camisinin süsleme programının mahallerine ilişkin bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Güney Mahallesi Camisi Süsleme Programlarına İlişkin Mahal Tablosu (Kazaz, 2016: Ek-Tablo115)

Süsleme	Son Cemaat Yeri	Ahşap oyma	Mihrap	Vazo ve bitkisel desenli ahşap kabartma
	Cephe	Yok	Minber	Sepet örgü, vazo ve bitkisel desenli ahşap kabartma
	Pencere Söveleri	Yok	Mahfil	Sepet örgü ve bitkisel desenli ahşap kabartma
	Giriş Kapısı	İç içe geçmiş sarmallar ahşap oyma	Sütunlar	Dairesel madalyon ve yıldız biçimli ahşap kabartma
	Kapı	İç içe geçmiş sarmallar ve bitkisel motifli ahşap oyma	Tavan	İç içe geçmiş sarmallar ve bitkisel motifli ahşap oyma
	İç Duvarlar	Yok	Kürsü	Dairesel madalyon ve yıldız biçimli ahşap kabartma ve oyma

Mehmet İren (İren, 1983) çalışmasını hazırlarken yöre halkıyla ve cami imamıyla yaptığı söyleşide; caminin mihrap ve tavanındaki süslemeleri Arhavili ustaların, minber ve mahfildeki süslemelerini Yenice (Holo) Köyünden bir ustanın; daha sonradan yapılan kürsüyü ise Zincirtaş (Promut) köyünden bir ustanın yaptığını belirtmektedir.

4.1. Tavan

Eserin harim kısmında, tavan kaplamasının merkezinde oluşturulmuş ve çatı içine doğru iki sıra kademeli derinlikli, oldukça süslemeli bir tavan göbeği bulunmaktadır.

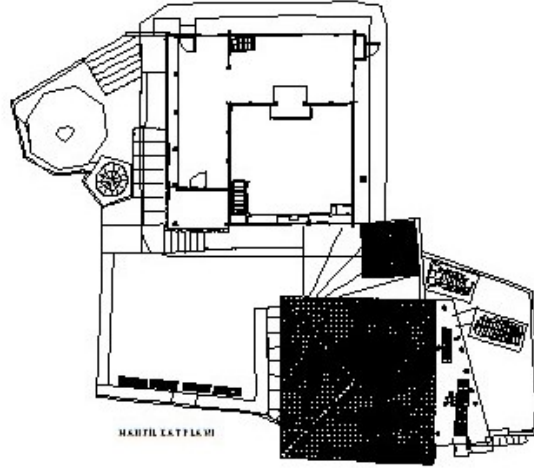
Dış sırasının çevresi dıştan kıvrık dal motifi ile doldurulmuş bordürle çevrilidir ve ilk kadememin içe bakan yüzüne S kıvrımı sırasının içine ve dışına rozet motifleri yerleştirilmiş bir bordür sırası işlenmiştir (İltar, 2017: 27). İkinci kadememin zemine bakan yüzünde ise bordür iki sıradır. İlkinde çiçekli kıvrımdal motifi sırası, ikincisinde ise geçme motifinden oluşan bir bordür sırası bulunmaktadır. İkinci kadememin içe bakan yüzünde ise karşılıklı devam eden iki yılankavi motif arasına çiçek motifleri yerleştirilmiştir (İltar, 2017: 27). Tavan göbeğinin merkezini oluşturan üçüncü kademe ortasındaki sekizgen çevresine yerleştirilmiş üzerinde kıvrık dal motifleri bulunan yamuk biçimli sekiz pano vardır. Orta bölümün köşelerinde dört halifenin isimleri ile 301 tarihi yazılıdır. Tavan göbeği süslemesine ilişkin görseller Resim 11’de sunulmuştur.

Resim 11. Güney Mahallesi Camisi tavan süslemeleri.

4.2. Mahfil

Dernekpazarı Kondu Mahallesi Güney Camisi ahşap mahfilî alışımlı örneklerinin dışında olmakla birlikte yöredeki benzer örneklerinde olduğu gibi harim alanının dört bir tarafını dolanmaktadır. Kuzey, doğu ve güney kısımlar ibadete uygun olarak tasarlanmışken, güney kısım ibadete uygun değildir (Şekil 2). Mahfil ahşap sütunlar ve duvarlara giren kirişler yardımıyla taşınmaktadır. Harim içinden merdivenle ve üst kottan kapı ile olmak üzere iki girişi bulunmaktadır.

Şekil 2. Mahfil kat planı. (Rölöve, 2016).

Mahfil katının ahşap elemanlarının oymalı süslemeleri camide öne çıkan değerli unsurlardır. Korkuluklar, sütun işlemleri ve özellikle mahfil köşkünün önü yöresel ahşap işlemeciliğinin seçkin örneklerini sunmaktadır (Resim 12).

Resim 12. Güney Mahallesi Camisi mahfil süslemelerine ait fotoğraflar.

Mahfil köşkü önündeki süsleme programında, en altta içbükey ve dışbükey C motiflerinin iç içe girmesinden oluşan bir sıra, bu sıranın üzerinde ise yilankavi biçiminde birbirine geçmiş S ve C'ler, halat, saç örgüsü, sepet örgüsü, zencerekler ve lale çiçekli bordürler, yapraklı S bordürleri, basit geometrik şekillerden oluşan süsleme kompozisyonu uygulanmıştır. Korkuluk kısmı alt ve üstü kare kesitli ortaları armudi şişkinliklerden oluşan parmaklıklardan düzenlenmiştir ve parmaklıkların üzerindeki bordür kuşağında çokgen biçimli motifler dizilmiştir. Köşk kısmının köşelerinde kıvrık dal biçimli birer motif yerleştirilmiştir. Korkulukların birleşme yerlerinde topuzlar bulunmaktadır (İltar, 2017: 29).

4.3. Mihrap

Caminin en gösterişli unsurlarından biridir ve ahşap mihrap ince ahşap işçiliğinin kıymetli örneklerini barındırmaktadır. Güney duvarının merkezinde konumlanmış mihrap dikdörtgen dış çerçeve içinde yarım yuvarlak nişi ile şekillenmiştir. İç mekâna yaklaşık 40 cm. çıkıntı yapan mihrap, niş kısmında yukarıya doğru üç kademe halinde daralır (Yavuz, 2009-a: 95). Alt kademinin yüzeyi yiv sıraları ile orta kademinin yüzeyi zikzak motifleri ile üst kademenin yüzeyi ise yine yiv sıraları ile hareketlendirilmiş ve üst kademe üzerindeki muknasa benzetilmiş tepelik kenarları C kıvrımları ile oluşturulmuştur (İltar, 2017). Mihrabın her iki tarafındaki süslemelerde simetrik bir anlayış görülmektedir (İren, 1983). Mihrap süslemelerine ilişkin görseller Resim 13'te sunulmuştur.

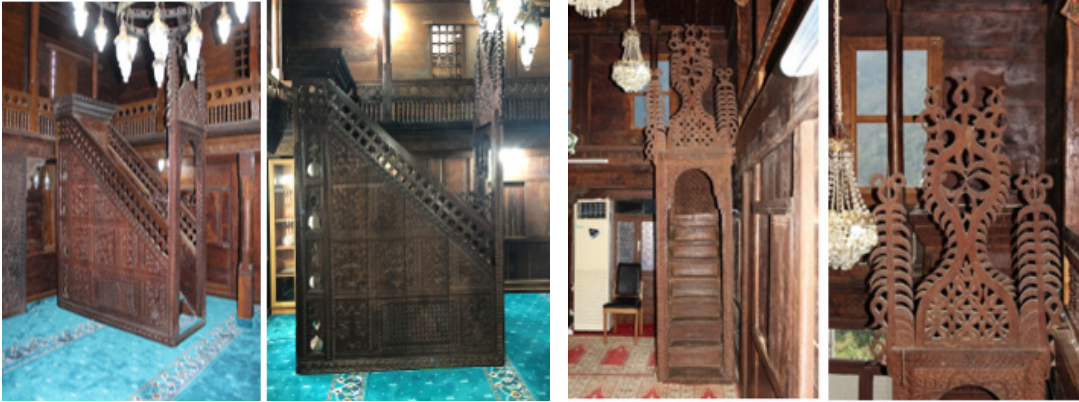
Resim 13. Güney Mahallesi Camisi mihrap süslemeleri.

Mihrap nişinin her iki tarafında alttan üste üçer pano içerisinde kaideli, şişkin gövdeli, kulpsuz vazolardan yükselen lüle motifleri bulunmaktadır. En üstteki başlık bölümünün iki yanında birer çarkifelek motifinden sonra stilize edilmiş lale – palmet karışımı bir motif uygulanmıştır (İltar, 2017: 30). Mihrap ile üstteki mahfil uzantısının bağlantısını sağlayan köşebentlerin yüzeyinde dilimli daire motifleri bulunmakta, köşebent kenarları C kıvrımları ile oluşturulmuş, mihrabın doğu ve batıya bakan diyagonal yüzeylerindeki dört panonun içleri benzer karakterdeki vazolardan yükselen lüle motifleri ile doldurulmuştur (İltar, 2017: 30). Mihrap, üzerinde ve iki yanında bulunan saç örgüsü motifleriyle tamamlanmaktadır (İren,1983: 165).

4.4. Minber

Minber, caminin ahşap batı duvarının yanında konumlanmıştır ve zengin ahşap işçiliği ile öne çıkmaktadır. Giriş kısmı iki sütun üzerinde taşınan yarım yuvarlak kemerinin üzerinde bulunan taç başlık ile oluşturulmuştur. Ahşap sütunların üstü örgü motifleri ile, kemer yüzeylerinin üzeri kıvrık dal motifleri ile işlenmiştir. Taç başlık, iki yanında stilize çiçek motifleri ile oluşturulmuş birer alem ile ortada ajur tekniği ile oluşturulmuş bir gövdenin üzerindeki üç stilize lale motifinden oluşmuştur (İltar, 2017: 30). Taç kısmı, oymalı ve narin yapısı ile eserin ve minberin en göz alıcı ve dikkat çekici ögesidir. Minber aynalığında, korkuluğunun dışında kalan kısım kare, dikdörtgen ve üçgen olmak üzere toplam on bir bölüme ayrılmıştır (İren, 1983: 165). Sağ ve sol aynalıktaki süslemeler simetrik olarak aynı şekilde kurgulanmıştır. En altta, ortada yatay olarak yerleştirilen dikdörtgen panonun içi sepet örgüsü şeklinde işlenirken, üstten ikinci sırada bulunan panonun içi, birbirine geçmiş halkalarla işlenmiştir (Yavuz, 2009-a: 96). Diğer panoların içlerinde farklı tipte işlenmiş, vazodan çıkan lale çiçekleri bulunmaktadır.

Minberin geçme ahşap şebekeli korkulukları iki sıra çokgen dizesinden oluşmaktadır. Köşk kısmının kuzey cephesi ajur tekniği ile oluşturulmuş geçme motiflerinden düzenlenmiştir ve külahı yoktur (İltar, 2017: 31). Minber süslemelerine ilişkin görseller Resim 14'te sunulmuştur.

Resim 14. Cami, minber süslemelerine ait fotoğraflar.

Minberin yan kenarı çok sayıda geometrik panolardan oluşmaktadır. Panoların içleri örgü, vazodan yükselen stilize edilmiş gül dalı, rozet motifleri, hilal motifleri, çeşitli şekillerde gül dalları, Mührü Süleyman (altı kollu yıldız) gibi motiflerle süslenmiştir.

4.5. Kürsü

Ahşap vaaz kürsüsü, kare tabanlı prizmatik bir şekilde yapılmıştır. Kaide kısmının batı yüzü ortada çokgenler, altta ve üstte parmaklıklar dizesi şeklinde oluşturulmuş, kaideden korkuluk kısmına geçiş içbükey ve dışbükey profillerle öne doğru taşırılmış ve diyagonal biçimde yerleştirilmiş dört sıra örgü motifleri ile saçak şeklinde düzenlenmiştir (İltar, 2017: 32). Kürsünün çıkış yönünde altta çokgenler üstü parmaklık dizesi biçiminde süslemeler bulunmaktadır. Parmaklıklar ve altıgen boşlukların arası ise küçük kareler içine işlenmiş bitki yaprakları ile süslenmiştir. Kürsüde çok ince yazılmış 3 satırlık kitabe bulunmakta olup, okunabilen kısmında “ Sahibü'l hayrat usta İbrahim Bey Köprülüzade bin Ali; Halk içinde bundan ... yok....olan ...; Sene 1278 Ramazan” şeklindedir (Yavuz, 2009-a: 96). Bu bilgilerden kürsünün Hicri 1278 (Miladi 1862) yılı ramazan ayında ve İbrahim Bey Köprülüzade bin Ali adında bir usta tarafından hayır olarak yapıldığı anlaşılmaktadır (Yavuz, 2009-a: 97). Ahşap kürsü süslemelerine ilişkin görseller Resim 15'te sunulmuştur.

Resim 15. Güney Mahallesi Camisi kürsü süslemelerine ait fotoğraflar.

4.6. Kapı

Eserin içindeki süsleme elemanlarının bir örneği şeklinde müminleri karşılayan ahşap giriş kapısı, ahşap işlemeciliği noktasında yapının sahip olduklarının bir ön gösterimi şeklindedir. Dikdörtgen şeklindeki kasanın içinde üst kısmı yuvarlak kemerli açılır kapı kanatları bulunmaktadır.

Düsey dikdörtgen biçimli ve yuvarlak kemer açıklıklı giriş bölümü çevresinde üç sıra bordür kuşağı bulunmaktadır. Bunlardan en dışta olanı yılankavi kıvrım sırasının dışa bakan yüzeyine yerleştirilmiş hilal biçimli C kıvrımlarından oluşur (İltar, 2017: 39). İki yılankavi kıvrımın birbirine geçmesiyle biçimlenmiş orta bordür ile dış bordür arasında ince profil sıralarından oluşan bir boşluk bulunmakta olup iç bordür de yine yılankavi kıvrımlı bir kuşak şeklindedir, bu kuşaktan sonra dış sırasına benzer dar tutulmuş iki kuşakla giriş çevresindeki bordür grubu tamamlanmıştır (İltar, 2017: 39). Giriş kapısı süslemelerine ilişkin görseller Resim 16'da sunulmuştur.

Kapı kanatlarının üzerinde (kemer altındaki gelen hariç) kare biçimli on tabla bulunmakta olup, tabla aralarındaki kuşakların yüzeyleri saç örgüsünden oluşan bir motifle doldurulmuştur. Kapı binisinin üzerinde balıksırtı vb. motif uygulamaları görülmekte, tabla içleri geometrik geçmelerin devamlılığıyla oluşturulmuş baklava dilimi motifi ile doldurulmuş ve her bir dilimin ortasına altı yapraklı bir çiçek motifini uygulanmıştır. Kemer altına gelen tablalar ise şişkin gövdeli dar ağızlı vazodan çıkan gül dalı motifini ile doldurulmuştur (İltar, 2017: 39).

Resim 16. Güney Mahallesi Camisi kapı süslemeleri.

4.7. Sütunlar

Caminin sütunları benzer camilerde oldukça yaygın şekilde karşımıza çıkan şekilde ahşap oyma tekniği ile süslü olarak düzenlenmiştir. Süslemeler genellikle geometrik desenler, balıksırtı uygulamalar, yıldızlar, Mühr-ü Süleyman ve çiçek dalları şeklindedir. Sütunların baş ve dip kısımları kare kesitli orta kısımları ise yuvarlak ve çokgen şeklindedir. Yuvarlak ve çokgen kısımdan kare kesite geçişlerde oluşan üçgen alınlıklar da süsleme konusunda yoğun uygulama yapılan alanlar olarak görülmektedir. Sütunlardaki süslemelere ilişkin görseller Resim 17’de sunulmuştur.

Resim 17. Güney Mahallesi Camisi sütun süslemeleri.

4.8. Son cemaat saçak altları

Trabzon’da kırsal camilerde son cemaat yeri ibadetin yanı sıra namazdan önce ya da sonra köy halkının bir araya geldiği, oturup sohbet ettiği bir yer olduğundan bu işleve uygun olarak düzenlenmiştir (Zorlu, 2017: 48). Son cemaatin, döşeme kotundan 48 cm yükseklikte “U” şeklinde dönen ahşap bir seki, bu mekânda namaz sonrası sohbeti canlı tutmaktadır (İren, 1983: 165). Bu bağlamda son cemaatte süsleme yoğunluğu da dikkat çekici olarak kurgulanmıştır. Son cemaat kat silmelerindeki süslemelerine ilişkin görseller Resim 18’de sunulmuştur.

Resim 18. Güney Mahallesi Camisi son cemaat yeri süslemeleri.

Son cemaat kısmında alt kat ve üst katın arasında bulunan kısımda balıksırtı süslemeler, kolonları birbirine bağlayan giriş yüzeyinde ise örgü motifi sırası görülmektedir. Bu kısımdaki profil sıralarının yanında saçağı destekleyen elibögründelerde de balıksırtı şeklinde süslemeler bulunmaktadır.

4.9. Şebekeli pencereler ve ara panoları

Harimden son cemaat yerine açılan geçme ahşap şebekeli pencerelerin sövelerinde, baskı çökertme tekniği ile oluşturulmuş zikzak motifinden oluşan bir kuşak dolanmakta, diğer pencere sövesi üzerinde ise yarım yuvarlak ve zikzak motifli dar tutulmuş bordürler arasına kıvrık dal motifi bulunmaktadır (İltar, 2017: 38). Pencere şebekeleri ve pencere aralarındaki pano süslemelerine ilişkin görseller Resim 19’da sunulmuştur.

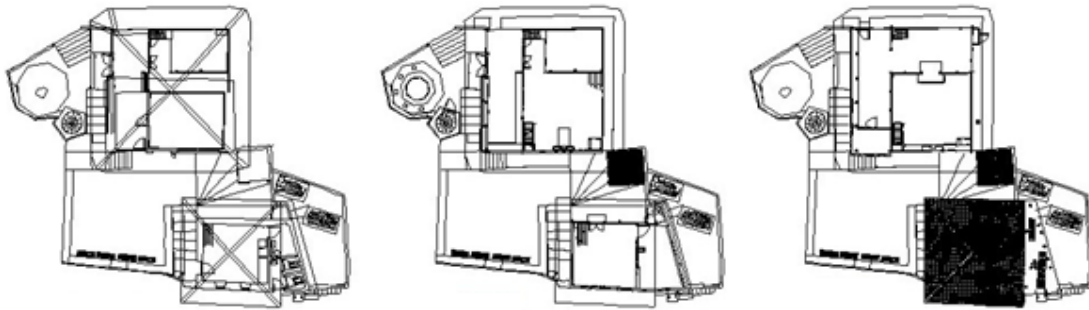

Resim 19. Güney Mahallesi Camisi pencere süslemelerine ait fotoğraflar.

Harim giriş kapısının güneyindeki geçme ahşap şebekeli iki pencere arasında kalan yüzeyde alttan üste üç panodan oluşan bir süsleme kuşağı yer almaktadır. Düşey dikdörtgen biçimli bu kuşağın çevresini geçme örgü motifli bir bordür dolanmakta, bu kuşağın en üstünde “Maşallah 1235” yazısı okunmaktadır (İltar, 2017: 38). Panonun alt kısmının yüzeyi kaideli, şişkin gövdeli, kulplu ve dar ağızlı bir vazodan yükselen gül dalı motifi ile bezelidir. Panonun orta kısmında vazodan yükselen gül dalı motifi, en üst kısmında ise vazodan iki yana sarkan gül dalı kompozisyonu bulunmaktadır.

5. Restorasyon Çalışmaları

Kondu Güney Camisinin 2018-2019 yıllarında gerçekleştirilen restorasyonuna kadar plan şeması ve özgün yapım malzemelerine etki eden çeşitli müdahalelere maruz kaldığı belirlenmiştir. Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2016 yılında proje temini yapılmış ve ZAN İnşaat Taah. Mimarlık firmasının ilgili projeler hazırlanmıştır. Eserin restorasyon öncesine ait rölöve planları Şekil 3’te sunulmuştur.

Bodrum Kat

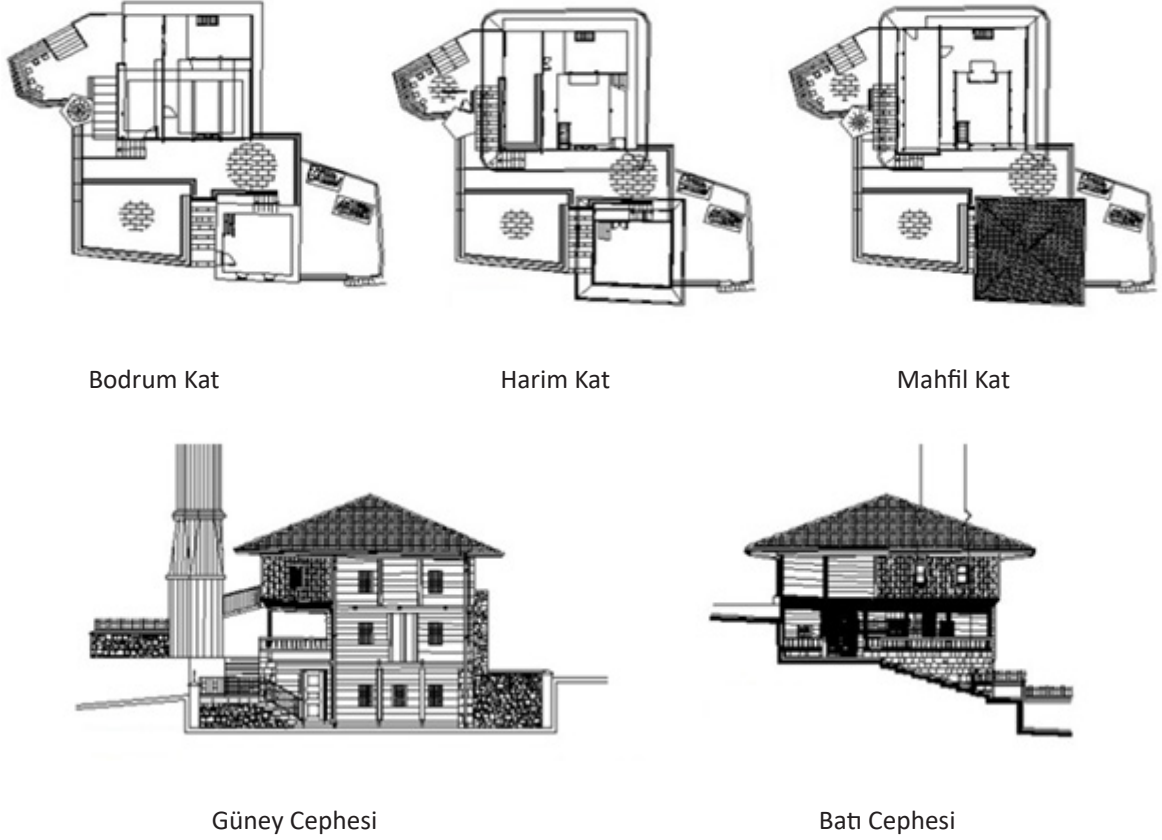
Harim Kat

Mahfil Kat

Şekil 3. Kondu Güney Mahallesi Camisi ve müştemilatı kat planları (Rölöve, 2016).

Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu:
Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi ve Restorasyonu

Eserin restorasyonu, Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 15 Aralık 2016 tarihli 3251 sayılı, 28 Mart 2019 tarihli 4878 sayılı ve 26 Eylül 2019 tarih 5277 sayılı kararları ile eklerinde onaylanan projeler doğrultusunda yaptırılmıştır. Şekil 4'te eserin restorasyon projesine ait plan ve görünüşlerinden görseller sunulmuştur.

Şekil 4. Güney Mahallesi Camisi plan ve görünüşler (Restorasyon, 2019).

2018-2019 yıllarında yapılan restorasyon işlemleri kapsamında gerçekleştirilen müdahaleler, uygulama alanlarına göre düzenlenerek fotoğrafları ile aşağıda sunulmuştur.

5.1. Bodrum Kat

Caminin bodrum katındaki betonarme taşıyıcı elemanlar yapı askıya alınarak sökülmüş, muhdes demir doğramalar, ahşap lambriyerler, döşeme ve tavan kaplaması kaldırılmış, duvar yüzeylerine sıva raspa yapılmıştır.

Bodrum kat güney duvarı ahşap yığma tekniğinde, kapıları sert ağaçtan ve pencere doğramaları şebekeli pencere biçiminde projesine uygun olarak yenilenmiştir.

Zeminde kadronlu ahşap döşeme yapılmış, tavan kaplaması projesine uygun olarak sert ağaç olarak yenilenmiştir.

Elektrik tesisatı yenilenerek aydınlatma armatürleri takılmıştır.

Taş duvarlar içerde horasan harcı ile sıva altı dolgusu ve sıva yapılarak su bazlı plastik boya ile boyanmıştır.

Bodrumda yapılan uygulamalara ilişkin görseller Resim 20'de sunulmuştur.

Resim 20. Bodrum kat imalatları.

5.2. Son Cemaat Yeri

Döşeme ve tavan kaplamaları sökülüştür. Döşemenin bodrum kat girişine denk gelen kısmında mevcut kirişler üzerine sert ağaç kaplama yapılmıştır. Cami giriş kapısının ön bölümünde ise kirişli ahşap döşeme yapılmış ve tavan kaplamaları yenilenmiştir.

Son cemaatte bulunan nitelsiz korkuluk ve giriş kapısı kaldırılmış, ahşap seki ve korkuluklar kestane kerestesinden yenilenmiştir.

Son cemaatte yer alan ahşap yapı elemanlarında yüzey temizliği yapılmış, tespit edilen çatlak ve yarıklar ahşap macunla doldurularak tamir edilmiştir.

Elektrik tesisatı yenilenerek aydınlatma armatürleri takılmıştır. Son cemaat alt kat mahallinde yapılan uygulamalara ilişkin görseller Resim 21’de sunulmuştur.

Resim 21. Son cemaat alanında yapılan imalatlar.

5.3. Son Cemaat Mahfili

Tavan ve döşeme kaplaması, muhdes pencere doğramaları ile oda olarak kullanılan bölümün kuzey duvarı sökülmüş, ahşap duvar kaplamaları ve sütunlarda yüzey temizliği yapılmıştır.

Restitüsyonda yapının geçirdiği dönem müdahalelerinde kaldırıldığı tespit edilen ahşap duvar projesine göre yeniden yapılmıştır. Harim içine bakan ahşap direkler yeni yapılacak mahfil kollarının batıdaki uzantısına yerleştirilmek üzere taşınmıştır.

Pencere doğramaları kestane kerestesinden giyotin pencere olacak şekilde 4+4 mm ısı cam olarak yenilenmiştir.

Özelliğini kaybetmiş ahşap tavan ve döşeme kaplaması da yenilenmiştir. Son cemaat üst katta yapılan uygulamalara ilişkin görseller Resim 22’de sunulmuştur.

Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu:
Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi ve Restorasyonu

Resim 22. Son cemaat üst kat mahallinde yapılan uygulamalar.

5.4. Harim

Harim giriş kapısı temizlenmiş, metal aksamdaki pas oluşumları raspa edilerek antipas sürülmüş ve boyanmıştır.

Mekânın tüm yüzeyine uygulanmış lambri kaplamalar sökülmüş, alttan çıkan taş beden duvarlarda sıva raspası yapılmıştır. Bozuk taşlar ve ahşap hatılarda orijinali doğrultusunda onarımlar ve değişiklikler yapılmış, ardından horasan harcı ile sıva altı dolgusu ve sıva yapılarak, yüzeyler su bazlı plastik boya ile boyanmıştır.

Mevcut pencere doğramaları sökülerek restorasyon projesi doğrultusunda ahşap şebekeli doğrama olarak kestane kerestesinden yenilenmiştir.

Ahşap döşeme; mahfilin altındaki bölümde kirişli ahşap döşeme olarak elden geçirilmiştir. Harim ana mekânında ise döşemenin mevcut kirişleri korunarak gerekli takviyeler yapılmış ve yeniden sert ağaç malzeme ile kaplanmıştır.

Ahşap sütunlarda yüzey temizliği yapılmış, tespit edilen çatlak ve yarıklar ahşap macunla doldurularak tamir edilmiştir.

Mahfile ulaşımı sağlayan muhdes ahşap merdiven kaldırılarak projeye uygun olarak yeniden yapılmıştır. Mahfil altı korkuluklara yüzey temizliği yapılmıştır.

Ahşap minberde gerekli sağlamlaştırılmalar yapılarak, tespit edilen bozulmuş ve çürümüş kısımlar orijinali doğrultusunda onarılmış ve ahşap koruyucu sürülmüştür.

Ahşap kürsü temizlenmiş koruyucu sürülmüştür.

Mihrap temizlenmiştir. Mihrabın yukarısında, üst katta muhdes olarak açılan pencere kaldırılarak yerine ahşap duvar örülmüştür.

Ana mekân tavanında ve tüm ahşap duvarlarda yüzey temizliği yapılmış, koruyucu ve cila sürülmüştür. Harimdeki imalatların bazı görselleri Resim 23'te sunulmuştur.

Resim 23. Harimde yapılan uygulamalar.

5.5. Mahfil

Ahşap döşemenin kaplaması sökülerek kirişlerde gerekli takviyeler yapılmış ve kestane kerestesi ile yenilenmiştir.

Ahşap tavan kaplaması restorasyon projesi doğrultusunda kestane kerestesinden lamba zıvanalı olarak yeniden yapılmıştır.

Restorasyon uygulamaları sırasında daha önce kaldırıldığı bilinen mahfil kollarının taşıyıcı kirişleri ile bunları taşıyan iki direk caminin bodrumunda bulunmuştur. Kirişlerin iyi durumda olduğu belirlenen

Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu:
Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi ve Restorasyonu
kısımları korunmuş ve kalan kısımları tamamlanarak özgün konumuna yerleştirilmiştir.
Restitüsyonda tespit edilen mahfil katındaki kesilen döşeme, kirişleme ve korkuluklarıyla beraber projesine göre uygulanmıştır.
Mahfilin güney, batı bölümündeki ahşap korkuluk ve sütunlar projedeki ölçü ve ebatlara uygun olarak kestane kerestesinden yapılmıştır. Doğu bölümünde bulunan korkulukların bozulan üst bölümü aynı şekilde tamamlanmıştır.
Mevcut pencere doğramaları sökülerek restorasyon projesi doğrultusunda ahşap şebekeli doğrama olarak kestane kerestesi ile yenilenmiştir.
Ahşap duvar yüzeylerine yüzey temizliği yapılmış, ahşap koruyucu ve cila sürülmüştür. Mahfil katında yapılan uygulamalara ilişkin görseller Resim 24'te sunulmuştur.

Resim 24. Mahfil katında yapılan imalatlar.

5.6. Cepheler

Caminin batı cephesindeki muska dolma duvarlarda gerekli dolgu-sıva-boya imatları yapılmış, ahşap elemanlarda yüzey temizliği yapıldıktan sonra koruyucu ve cila sürülmüştür.

Caminin kuzey ve doğu duvarlarındaki seramik görünümlü sıvalar sökülerek ve taş duvar yüzeyi açığa çıkarılmıştır. Taş duvar yüzeyde derz açma ve yeniden derz işlemleri yapılmıştır.

Caminin batı cephesinde sütunların altındaki duvar yüzeyine raspa yapıp taş duvar yüzeyi açığa çıkarılmıştır. Ortaya çıkan taş yüzeylerde temizlik ve çürütme işlemlerinden sonra derzleri yenilenmiştir. Ahşap duvar yüzeyleri temizlenmiş ve duvarların bozuk kısımları orijinali doğrultusunda sert ağaçtan tamamlanmıştır.

Caminin cephelerinde bulunan bütün ahşap pencere doğramaları, ahşap şebeke doğramalar restorasyon projesine uyumlu hale getirilmiştir.

Caminin güney cephesi askıya alınarak bodrum kattaki orijinal ahşap kirişlemeler ve duvarlar projesine göre kestane malzeme ile yenilenmiştir.

Güney cephede üst katta muhdes olarak açılan pencere kaldırılarak yerine ahşap duvar örülmüştür. Eserin cephelerinde yapılan uygulamaların görselleri Resim 25'te sunulmuştur.

Resim 25. Cephelerdeki imalatlar.

5.7. Çatı

Mevcut çatı örtüsü toplanmış, altındaki kaplamanın sağlam olduğu anlaşılınca küçük tamiratlarla mevcut haliyle korunmuştur. Kiremit altı tahta kaplaması yenilenmiş, üzerine bitüm esaslı kiremit altı yalıtım levhası serilerek su yalıtımı sağlanmıştır.

Ana taşıyıcı kirişlerden bozuk olanlar orijinali doğrultusunda kestane kerestesinden yenilenmiş, korunabilecek elemanların yerinde bakımı yapılarak yeniden kullanımı yoluna gidilmiştir.

Saçak altı kaplaması restorasyon projesi doğrultusunda sert ağaçtan binili tavan şeklinde saçak alını tahtası ile birlikte yenilenmiştir.

Renkli sac yağmur olukları ve iniş boruları yapılarak bölgenin yapılar için en önemli sorunu yağmur suyu güvenle yapıdan uzaklaştırılmıştır. Eserin çatısında yapılan uygulamaların görselleri Resim 26'da sunulmuştur.

Resim 26. Çatıdaki imalatlar.

5.8. Minare

Camiye sonradan eklenen betonarme minarede gerekli sıva onarımları yapılarak minare yüzeyi iki kat grenli boya ile boyanmıştır. Minare giriş kapısı ve şerefe kapıları ahşap çakma kapı olarak yenilmiştir. Kulahta 1,5 mm kalınlıkta kurşun kaplama yapılmıştır. Bakır alem temizlenerek boyanmış ve yerine takılmıştır. Minarede yapılan uygulamalara ilişkin görseller Resim 27'de sunulmuştur.

Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu:
Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi ve Restorasyonu

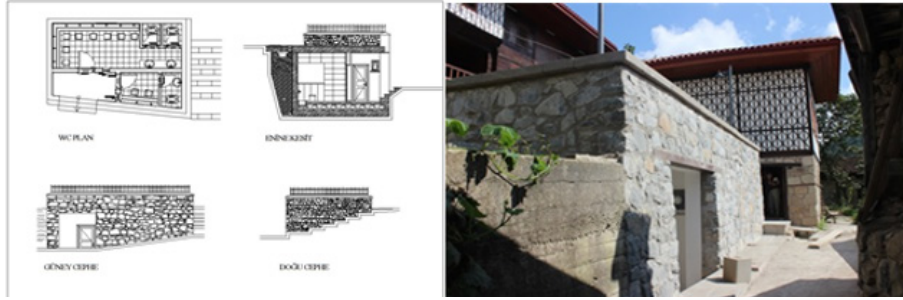

Resim 27. Minare fotoğrafları.

5.9. Avlu

Avlu betonu kırılarak, restorasyon projesi doğrultusunda gerekli hafriyat ve tesviye çalışmaları yapılmış, 6 cm. andezit taş döşenerek çevre düzenlemesinde sert zemin oluşturulmuştur.

Niteliksiz durumdaki şadırvan ve helalar kaldırılarak avlunun altına projesine uygun olarak hela-şadırvan yapılmıştır. Avluda yapılan düzenlemeye ilişkin görseller Resim 28’de sunulmuştur.

Resim 28. Güney Mahallesi Camisi müştemilatının plan-kesit ve görünüşleri (Restorasyon, 2019)

Avluda kaldırılan şadırvan yerine projesine uygun olarak abdest alma yeri oluşturulmuştur.

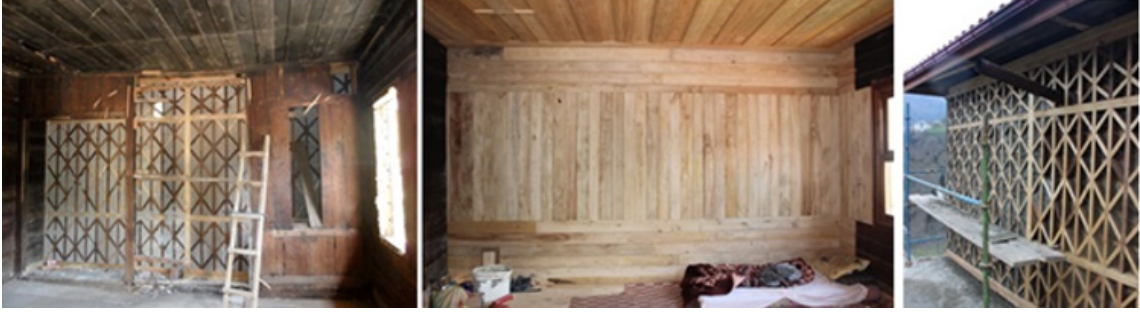
Avluyu kadastral sınır doğrultusunda moloz taş duvar dönülüp üzerine taş harpuşa yapılmıştır. Harpuşa üzerine projesine uygun olarak demir ferforje korkuluklar koyularak, bir kat antipas, iki kat siyah mat dekorasyon boyası ile boyanmıştır. Eserin avlusunda yapılan uygulamaların görselleri Resim 29’da sunulmuştur.

Resim 29. Avluda yapılan imalatlar

5.10. Medrese

Medreseye bitişik betonarme eklenti kontrollü şekilde yıkılmıştır. Yıkımdan sonra doğu duvarı; zemin katta ahşap çatki muska dolgulu, bodrum katta ise yağma taş kargir sistemde yapılarak tamamlanmıştır. Medrese içindeki muhdes duvar ve tavan kaplamalarının sökülünce özgün yüzeyler ortaya çıkmıştır. Ancak nem-böceklenme gibi koşullardan olumsuz etkilendiği gözlenen bu alanlar projelendirilerek Koruma Kurulu onayı alındıktan sonra aslına uygun olarak yenilenmiştir. Medrese katındaki imalatları ilişkin görseller Resim 30'da sunulmuştur.

Resim 30. Medresenin zemin katında yapılan imalatlar.

Zemin kat döşeme kaplaması sökülüştür. Taşıyıcı kirişlerin gerekli kısımlarına takviye yapılarak yeniden sert ağaç malzemeden döşeme kaplaması yapılmıştır. Bodrum katın ahşap kadronlu ve kirişli döşemesi projesine uygun olarak sert ağaçtan yenilenmiştir.

Medresenin zemin katına ulaşımı sağlayan merdiven projesi doğrultusunda yapılarak, giriş kapısı yenilenmiştir. Benzer şekilde ahşap tavanlar ve saçak altı tavanlar da projesine uygun olarak elden geçirilmiştir.

Mevcut çatı örtüsü kaldırılarak çatıya kısmi takviye yapılmıştır. Çatı arasına 10 cm cam yünü şilte serilerek ısı yalıtımı sağlanmış, kiremit altı kaplamasının üzerine bitüm esaslı kiremit altı yalıtım levhası serilerek su yalıtımı yapılmıştır. Klasik tip oluklu kiremit döşenen medresenin saçak altı kaplaması restorasyon projesi doğrultusunda sert ağaçtan binili tavan şeklinde yenilenmiştir. Renkli sac yağmur olukları ve iniş boruları ile yağmur suları yapıdan uzaklaştırılmıştır. Resim 31'de medrese onarımına ilişkin görseller sunulmuştur.

Resim 31. Medresenin cephelerinde yapılan imalatlar.

Medresenin batı ve güney cephesinde yer alan mevcut muska dolma duvarlar da gerekli sıva onarımları yapılarak, boyası silikon esaslı dış cephe boyası ile yenilenmiş, bozulan ahşap elemanlar orijinali doğrultusunda yeni malzemeye değiştirilmiştir.

Doğu Karadeniz Kırsal Cami Mimarisinin Hayata Tutunuşu:
Dernekpazarı Kondu Güney Mahallesi Camisi ve Restorasyonu

Medreseye güneyinde yer alan ahşap doğramalar projesine uygun olarak yeniden yapılmıştır. Medresenin kuzeyinde yer alan ahşap duvarda yüzey temizliği yapılmış tekrar koruyucu ve cila sürülmüştür. Taş duvar yüzeylerinde raspa yapılmış, yıkılmış tahrip olmuş yerleri projesine uygun olarak tamamlanmıştır. Yeniden derz yapılmıştır. Medresenin dış cephe görselleri Resim 32'de sunulmuştur.

Resim 32. Medresenin cephelerinde yapılan imalatlar.

6. Sonuç

Dünya üzerinde çeşitli boyutlarda, çeşitli özelliklerde birçok taşınmaz kültür varlığı bulunmakta ve çeşitli riskler ve müdahaleler altında varlıklarını sürdürmektedir. İçlerinden bir şekilde ilgi görenler, önemsenler bilinçli olarak restore edilebilmektedir. Kırsal mimari örneği eserler, kaliteli restorasyona ulaşma konusunda anıt niteliğindeki eserler kadar göz önünde değildir. Bu nedenle kırsal mimari dokunun ürünü yapılarda denetimli koruma ve restorasyon uygulamaları oldukça önemli bir hizmet alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda kırsal mimari örneklerin korunması ve teşviki kültür varlıklarının yaşatılması adına pozitif ayrımcılığı hak eden bir olgu olarak değerlendirilmektedir.

Taşınmaz kültür varlıklarının gelecek nesillere aktarılması konusunda yüzyıllardır Vakıf kurumu hizmet vermektedir. Günümüzde Vakıflar Genel Müdürlüğü eliyle yürütülen bu organizasyon, özellikle son yıllarda artan faaliyetler ile yalnız anıt eserlerin değil kırsal alanlardaki vakıf kültür varlıklarının da ihyasında önemli rol oynamaktadır.

Trabzon Vakıflar Bölge Müdürlüğü hizmet alanında bulunan eski eser tescilli Mazbut Kaçal Köyü Camisi Vakfına ait Dernekpazarı Kondu Mahallesi Güney Camisi Doğu Karadeniz kırsal cami mimarisinde mimari ve süsleme programı ile seçkin, korunması gereken bir eserdir. Eserin Vakıflar Genel Müdürlüğünce 2016 yılında eski eser projeleri hazırlanmış ve restorasyonu 2018-2019 yıllarında yapılmıştır.

Eserin ayrıntılı tanıtımı ve restorasyon uygulamaları sunulan bu çalışma ile kırsal mimarinin önemli bir örneğinin restorasyon serüveni kayıt altına alınmış, yapılan uygulamaların arşiv niteliğinde belgelenmesi ve ilerideki değerlendirmelere ve müdahalelere ışık tutması hedeflenmiştir.

Taşınmaz kültür varlıklarının gelecek nesillere aktarılması ve kültür bilinci oluşmasına katkı sağlayabilmek amacıyla restorasyon süreçlerinin kamuoyuyla paylaşılması farkındalık oluşturulması açısından önemli görülmektedir.

Kaynaklar

- Ahunbay, Zeynep (2002). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Bölükbaşı, Atilla Alp (2017). *Trabzon Camileri*, Trabzon: Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları. 83-88.
- ÇEKÜL (2012). *Anadolu'da Kırsal Mimarlık*. İstanbul: Çekül Vakfı Yayınları,
- DOKAP (2019). *Karadeniz'de Zamanın İzleri; Trabzon*. Giresun: Doğu Karadeniz Projesi Bölge Kalkınma Ajansı Yayınları.
- İltar, Gazanfer (2017). *Trabzon Dernekpazarı Güney Mahallesi Camii Sanat Tarihi Araştırma Raporu*. Trabzon:..Zan Mimarlık.
- İren, Murat (1983). "Trabzon Çaykara Dernekpazarı Güney Kondu Mahallesi Camii". *Rölöve ve Restorasyon Dergisi*, Sayı: 5. Ankara. 165-174.
- Kazaz, Emriye (2016). *Trabzon Kırsal Cami Mimarisi*. Trabzon:KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Karpuz, Haşim (1990). "Trabzon'un Çaykara İlçesi Köylerinde Bulunan Bazı Camiler". *Vakıflar Dergisi*, Sayı 21, 281-298.
- Sümerkan, Mustafa Reşat ve İbrahim Okman, (1999). *Kültür Varlıklarıyla Trabzon*. c.1. Trabzon: T.C. Trabzon Valiliği Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Restitüsyon Projesi (2017). *Trabzon Dernekpazarı Güney Mahallesi Camii*. Zan Mimarlık. Trabzon: Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi.
- Restorasyon Projesi (2019). *Trabzon Dernekpazarı Güney Mahallesi Camii*. Zan Mimarlık. Trabzon: Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi.
- Rölöve Projesi (2017). *Trabzon Dernekpazarı Güney Mahallesi Camii*. Zan Mimarlık. Trabzon: Vakıflar Bölge Müdürlüğü Arşivi.
- Yavuz, Mehmet, (2009-a). *Çaykara ve Dernekpazarı'nda Geleneksel Köy Camileri*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yavuz, Mehmet, (2009-b). "Doğu Karadeniz Camilerinde Bezeme Anlayışı". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 2, Sayı: 6, 306-322.
- Zorlu, Tülay (2017). "Karadeniz Bölgesi'nde Ahşap Camiler: Trabzon Örneği". *Mimarlık Dergisi* (395), 46-52.

